

STUDII TEOLOGICE

REVISTA FACULTĂȚILOR DE TEOLOGIE DIN PATRIARHIA ROMÂNĂ

Revistă fondată în anul 1929 de către
Prof. dr. Teodor M. Popescu

SERIA A III-A, ANUL XIV, NR. 4, OCTOMBRIE-DECEMBRIE, 2018
BUCUREȘTI

CUPRINS

Prolog 5

Studii

Arhim. Dr. Policarp CHIȚULESCU

Catalogul manuscriselor românești din Biblioteca Sfântului Sinod (III) 9

Pr. Prof. Dr. Nicolae DURA

Cuvântul Domnului și rostirea omului azi 31

Pr. Lect. Dr. Lucian Vasile PETROAIA

Despre lăcașul de cult ortodox. De la simbolism, la mistagogie 45

Dr. Alexandru MĂLUREANU

Capitalizing on the Premises of Orthodox Gnoseology in Today's Context 67

Ierom. Drd. Hrisant (Alexandru) BACHE

Importanța temei rugăciunii în Luca 1-2 85

Din Sfinții Părinți

NONNOS DIN PANOPOLIS

Parafrază la Evanghelia după Ioan capitoulul I (introd., trad. și note de lect. dr. Constantin GEORGESCU) 107

Recenzii

Marcel TANG, *Sfântul Isaac Sirul. Ascet și mistic*, Editura Astra Museum, Sibiu, 2017, 477pp. (Pr. Conf. Dr. Lucian FARCAȘIU) 125

Catavasier sau Octoih mic, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2017, 496pp. (Pr. Lect. Dr. Lucian Vasile PETROAIA) 131

Preot Profesor Ene BRANIȘTE, *Vocație și responsabilitate în slujirea preoțească*, Ed. Basilica, București, 2014, 208pp. (Diac. Lect. Dr. Nicolae PREDĂ) 133

S TUDII

Arhim. Dr. Policarp CHIȚULESCU

Patriarhia Română, Biblioteca Sfântului Sinod

CATALOGUL MANUSCRISELOR ROMÂNEȘTI DIN BIBLIOTECA SFÂNTULUI SINOD (III)

Keywords: *the Holy Synod Library, manuscripts, copyists, Mount Athos, hesychasm, The Miracles of the Mother of God, Maria Văcărescu.*

Abstract

This paper presents miscellanies created during the 17th and 18th century, containing lives of saints and some apocryphal texts. These volumes, calligraphically written, rather scarcely ornamented (which shows their destination as being strictly personal or communal, but not festive) come from the libraries of prominent, cultivated Romanians, such as the academician and priest Niculae M. Popescu. An especially valuable volume is the *The book of verses useful for the soul*, a compilation of poems authored by the first female poet of our country, the schema-nun Xenia from Agapia (1832). One of the most valuable Romanian manuscripts in the Synod Library is the anthology *The Miracles of the Mother of God*, copied by the priest Stanciu at the Antim monastery, in the year 1720. The monks' interest in the work of the unending prayer prompted them to transcribe philocalic texts that could offer guidance. This manual multiplication of texts took place during the modern period (late 19th century and early 20th century), as indicate the few manuscripts copied by Romanian monks at Mount Athos. A very special item that we present here is the *Prayer Book of Maria Văcărescu* that contains on a few folios an unedited chronicle of the Văcărescu family. An investigation of the description of the Holy Synod Library manuscripts has brought to light new data, regarding the reading interests of monks and laypeople in our country, during past centuries.

Miscelaneu [vieți de sfinți]

Ms. I 43, nr. inv. D. 32472/1963, sfârșit de sec. XVII - început de sec. XVIII, 127 file numerotate, 18,8 cm X 13,2 cm, scris cu cerneală neagră, de doi copişti (al doilea continuă textul de la f.72 până la final), cu 16-18 rânduri pe pagină, în limba română cu alfabet chirilic, fără podoabe. Legătura este din carton și piele. Manuscrisul provine din biblioteca preotului academician Nicolae M. Popescu donată Bibliotecii Sf. Sinod în 1963.

Conținut:

- ff. 1-13^v: Cuvânt de arătare *Apocalips al patriarhului Avraam*
 f. 14: albă
 ff. 14^v-24: *Jitia Sfintii Iuliana*
 f. 24^v: albă
 ff. 23-52: *Sfeti Alexie, omul lui Dumnezeu*
 f. 32^v: albă
 ff. 33-45^v: *Arătare și truda prepodobnago nostru Ioan Calivit*
 f. 46: albă
 ff. 46^v-53^v: *Spuetura Preacuviosului Ava Macarie Eghipteanul*
 ff. 54-64: *Al părintelui Macarie Grecul Râmleanul ce s-a aflat aproape de raiu.*
 ff. 64^v-66^v: *Cazania de duminică seara cându treceți la începutul Postului celui mare de Paști*
 ff. 67, 71: albe
 ff. 67^v-83^v: *Pentru faptele sfinților apostoli Mateiu și Andreiu*
 ff. 84-95: *Povestea sfintii Vineri cum o muncit pre împărați*
 f. 95^v: albă
 ff. 96-105^v: *Sfeti Ion de venirea Domnului nostru Iisus Hristos la vremea de apoi pe pământ*
 f. 106: albă
 ff. 106^v-111^v: *Spuitura sfintii leturghii și de tocmelele dumnezeirii*
 f. 112^{r-v}: albă
 ff. 113-115: *Blajena Teodora cându și-au învățat coconul*
 ff. 115^v-123: *Spunerea de preaciudata piatră care s-au luat din înaltul ceriului și-au căzut la Ierusalim*
 ff. 123^v-124^v: *Cuvântu al lui Solomon proroc*
 ff. 125-126: *Spunerea a 16 semne ce vor să fie la vremea de apoi până la județ*
 f. 126^v: albă
 f. 127: *Cazania oteța nașego irarha ciudotvoreț Necolae, mitropolita miralikieski (neterminată de copist)*
 f. 127^v: albă

Însemnări:

ff. 1,11, 16, 39, 62, 78, 107 o ștampilă dreptunghiulară mov: *Donația preot profesor Nicolae M. Popescu.*

f. 2: «Protosingel Iroftei».

f. 126^v: Semnătura lui «G. Racoveanu. 1935 decembrie 6» completat de Pr. Nic. M. Popescu: «îmi dăruiește acest manuscris de ziua mea».

[Cartea de stihuri folositoare de suflet]

Ms. I 21, nr. inv. D.56519/1966, 1832, 164 file numerotate, 16 cm X 10,5 cm, scris mare, clar, fără economie de spațiu, pe hârtie groasă, cu cerneală neagră, cu 12-13 rânduri pe pagină, în limba română cu alfabet chirilic, fără podoabe. Legătura este din piele peste care s-a lipit carton subțire vopsit în verde. Pe coperta I este scris cu negru: «*Cartea de stihuri folositoare de suflet*». Manuscrisul a fost realizat de schimonahia Xenia în chinoviile de la Agapia, Măgura și Cotumba. Volumul a fost cumpărat în anul 1966 și întregeste opera acestei călugărițe, prima femeie poet de la noi¹.

Însemnări:

- forțaț la început: «... Cai și călătorii în cărarea celor vii. Prin dar și eu mă sâlesc și vreu să călătoresc. Căci lungă-i cale și spinoasă și foarte primejdioasă. Însă cei toiag de sprijinire la pre înalta stăpânire. Și puteri în mădulări se scap din împedecări. 1832. Xenie shimonahie unele în Agapie, altele în Măgură, iar unele aice la schit Cotumba le-am scris».

f. 17^v: «Isihie shimonahie».

f. 164: «Pren Xenie shimonahie s-au izvodit aceste stihuri politicești la noimi duhovnicești spre al meu folos le-am scris înțelepțindu-mă Cel ce înțelepțește orbii. În sfârșit înțelegere. Sfinții purure să roagă să se treacă lumea în grabă, să ag<i>u<n>gă la lumină la dorita lor odihnă, iar iubitorilor din lumea aceasta nu le spune fiind guzgari din spurcare nu zăresc pre sfântul soare. Deci de tri ori sânt fericiți care s-au însămnat sfinți. Cei ce poartă aripi din taină și nu se cufundă în bahnă nici în marea cea sărată ci morț<i> în lume să arată până agiung din săvârșit la Cel purure dorit și își dau seama din talanți ca robii cei lăudați».

- forțaț la final: «La anul 1836 am venit la maica shimonahia Xenia și am cetit și pentru știință am însămnat de opște».

¹ Despre această poetă călugăriță a se vedea Nicolae A. URSU, „Shimonahia Xenia Iordachi Hagiu de la Mănăstirea Agapia, prima poetă în istoria literaturii române”, în: *Filologie și bibliologie, Studii*, vol. coord. de Gh. CHIVU, Ed. Universității de Vest, Timișoara, 2011 și volumul *Schimonahia Xenia, Versuri religioase și morale-1826*, ed. îngrijită de monahia Maria GIOSANU, Ed. Doxologia, Iași, 2012.

[Sfânta Epistolie ce au trimis Domnul Dumnezeu..]

Ms. I 3, nr. inv. C.17100/1961, sec. al XVIII-lea, 23 file numerotate cu creionul, 16,5 cm X 9,5 cm, text în limba română, scris de mai mulți copişti pe hârtie, cu cerneală neagră și roșie, 16 rânduri pe pagină, scriitura stângace, urme de folosire intensă, filele sunt zdrențuite, frontispicii neiscusite cu cerneală roșie și neagră, copertele sunt din carton deteriorat. Manuscrisul a fost cumpărat în anul 1961.

Miscelaneu [Iertăciuni -predici funebre-, Epistolia Domnului nostru Iisus Hristos]

Ms. I 4. nr. inv. C.17081/1961, sfârșitul sec. 18, 38 file, 10 cm X 16,6 cm, file numerotate cu creionul, text cu cerneală neagră și roșie aparținând a doi copişti din care doar unul s-a semnat pe partea copiată de el, limba română cu alfabet chirilic. Legătură din piele maro care prezintă pe copertele I și II ornamente geometrice și câte un medalion, dispus central, reprezentând *Răstignirea Domnului*, lipsește închizătoarea. Manuscrisul a fost cumpărat în anul 1961².

Însemnări:

f.36: «Scris-am eu Lazăr... de la Roșia (Bihor?) în luna lui martie în 18 de zile a leat 1797».

[Cazanii]

Ms. I 5, nr. inv. C. 17082/1961, sec. XVII- XVIII?, 64 file numerotate cu creionul, 10,5 cm X 16,7 cm, numerotare cu creionul, text scris de mai mulți copişti, pe hârtie de mai multe calități, cu cerneală roșie și neagră, în limba română, cu 12 rânduri pe pagină, mici ornamente și frontispicii stângace cu roșu și negru; lipsește coperta I. Coperta II are doar o închizătoare, tăblia din lemn este desprinsă de corpul ms., iar învelitoarea din piele maro este parțial dispărută. Lipsește începutul textului, primele file sunt zdrențuite, iar ff. 51^v-52 sunt albe. Manuscrisul a fost cumpărat în anul 1961.

Însemnări:

Pe forzaț la început, mai multe condeie:

-«1783».

-«Scris-am eu popa Ioan din... Prislop? ».

² O analiză mai recentă a manuscrisului la Ana DUMITRAN, *Poarta ceriului*, Ed. Altip, Alba Iulia, 2007, pp. 39-40.

ff. 2-10: «...la beserica... pentru sufletul și pentru a soție-său și pentru ..părinților lui și cine ar îndrăzni a o vinde să fie afurisit de tri sute și 18 de părinți din Nikie».

f.39:

- «Această carte sfântă este a lui Ignatiu Aramă carea mi-au cinstit... când au fost preot în comuna Secaș în 29 august 1862».

- «Scris-am ieu Ignatiu Aramă învățietoriu în Secașiu»

[Minunile Maicii Domnului]

Ms. I 170, nr. inv. D.79729/1974, sec. XVIII (7228-1720 la f. 136^v), 146 file, 14,8 cm X 20 cm. Numerotat parțial cu litere chirilice. Scris pe hârtie cu cerneală neagră și roșie, cu 25 rânduri pe pagină. Volumul a fost realizat de trei copişti, cea mai mare parte reprezentând-o condeiuul lui ierei Stanciu *ot Toți Sfinții*. Coperta din carton și piele. Filele sunt foarte uzate, unele sfâșiate. Manuscrisul s-a aflat mai întâi la Mitropolia din București, la duhovnicul Athanasie care semnează pe file în anul 1727. În 1760, ms. era în posesia lui Neculai din Ploiești. Se pare că ms. a rămas mai mult timp în Prahova căci pe file notează diferiți posesori din acest județ. În 1974, ms. a fost donat Bibliotecii sinodale de către o persoană care nu este menționată la rubrica donatori din registrul-inventar. Din motive neclare, manuscrisul nu a fost fișat, rămânând astfel, necunoscut cercetătorilor. *Minunile Maicii Domnului*³ reprezintă o antologie de fapte minunate ale Sfintei Fecioare Maria colaționate de monahul cretan Agapie Landos în sec. al XVII-lea. Acesta le-a publicat în grecește, întâia oară, la Veneția în 1641 în volumul *Mântuirea păcătoșilor* (Amartolon sotiria) în care *Minunile Maicii Domnului* constituie cartea a treia a lucrării. Cu toate că această primă ediție tipărită este extrem de rară astăzi, Biblioteca sinodală deține în colecțiile sale două exemplare. Primele două cărți din *Mântuirea păcătoșilor* tratează *Păcatele și vindecarea lor prin virtuți*. Primul care a tradus din greacă în română această carte a fost spătarul Nicolae Milescu. Manuscrisul Bibliotecii sinodale este important din două perspective. 1. Reprezintă una dintre cele mai vechi copii (traduceri) în limba română a *Minunilor Maicii Domnului*. 2. Copistul este ierei Stanciu de la mănăstirea *Tuturor Sfinților* (Antim) din București, contemporan cu Sf. Ier. Martir Antim Ivireanul. Până acum se cunoșteau de la acest preot caligraf 14 manuscrise realizate de el, păstrate la Biblioteca Academiei Române din București⁴. Între acestea predomină Cronicile istorice românești

³ O cercetare amplă asupra prezenței acestei lucrări în literatura română veche a realizat Liviu ONU, *Tradiția manuscrisă a unei sinteze europene la români în secolele al XVII-lea-al XIX-lea. Mântuirea păcătoșilor (Amartolon sotiria)*, Editura Academiei Române, București, 2002.

⁴ Gabriel ȘTREMPEL, *Copişti de manuscrise românești până la 1800*, Editura Academiei RPR,

(10 manuscrise) la care se adaugă și unele scrieri patristice. Tot popa Stanciu semnează în calitate de supraveghetor girant pe un volum cu *Didahiile* Sf. Antim Ivireanul, copiat în 1724, de un ucenic de-al său, Efrem (ms. 3460 BAR). După acest volum s-a realizat prima ediție științifică a *Didahiilor* Sf. Antim Ivireanul de către academicianul Gabriel Ștrempele, în 1962.

Dacă până acum, cel mai timpuriu manuscris copiat de popa Stanciu era considerat a fi *Cronica* lui Nicolae Mavrocordat (ms. 58 BAR), datat 1722, prin ms. de la Biblioteca Sf. Sinod, activitatea popii Stanciu este devansată cu doi ani, la anul 1720. De altfel, deceniul al treilea a fost cel mai prolific pentru copistul nostru căci aproape toate manuscrisele realizate de el și datate sunt din acest răstimp. Popa Stanciu a mai executat o copie după *Minunile Maicii Domnului*, care azi reprezintă ms. 1830 BAR. Se cuvin menționate încă două lucruri. În Biblioteca Reședinței Patriarhale se păstrează un alt ms. copiat de popa Stanciu, o *Cronică* realizată în 1722. Dacă îi atribuim și ms. *Didahiilor* din muzeul mănăstirii Antim, atunci repertoriul realizărilor caligrafice ale acestui *mare grămatic, creator de școală de copişti, cu o excepțional de aleasă grafie*⁵ urcă la cifra 17.

Așadar, încă din 1720, popa Stanciu, preot de mir, era slujitor la mănăstirea Tuturor Sfinților și cu siguranță l-a cunoscut și apreciat pe ctitorul mănăstirii, ale cărui Didahii le-a copiat și răspândit, în acest fel salvând de la pieire comoara predicatorială și duhovnicească a ierarhului martir. Popa Stanciu nu slujea la Antim pentru că mănăstirea ar fi devenit, după moartea ctitorului, o *biserică de mahală*⁶, ci pentru că însuși ctitorul, în *Așezământul mănăstirii*⁷ (1713), la capitolul 5, intitulat: *Pentru preoți*, prevăzuse ca doi preoți de mir să slujească la mănăstire ca răscumpărare pentru faptul că el, ctitorul, stricase biserica de lemn a mahalalei și pe locul acesteia zidise frumoasa mănăstire. De altfel, hrisoavele atestă existența egumenilor la mănăstire și în timpul popii Stanciu⁸.

Conținut:

ff. 2-20: [Minunile Maicii Domnului]

f. 20^v: conține însemnări pe care le-am redat la final. Până aici a fost mâna unui alt copist decât *ierei Stanciu*.

volumul I, București, 1959, pp. 224-227.

⁵ Gabriel ȘTREMPELE, *Antim Ivireanul*, Editura Academiei Române, București, 1997, p. 14.

⁶ G. ȘTREMPELE, *Antim Ivireanul...*, p. 14.

⁷ Publicat de arhim. Sofian BOGHIU în cartea *Sfântul Antim Ivireanul și Mănăstirea Tuturor Sfinților*, Editura Bizantină, București, 2005, p. 158.

⁸ Arhim. S. BOGHIU, *Sfântul Antim Ivireanul...*, pp. 168-169.

ff. 21-137: Lipsind partea superioară a filei, titlul este păstrat fragmentar: [...] <p>este fire minuni ale Preasfintei Săpânei noastre Născătoarei de D< u>mn<e>zeu și p<u>r<u>rea Fecioarei Mariei. Puține oarecare scoase de mulți dascăli și tâlcuite de Agapie spre folosul cel de obște al neamului creștinesc. Pentru jidovul cari au orbit și pentru cel ce i s-au tăiat mâinile și după ce au crezut în Hr <i>stos și în Preacurata lui Maică, s-au mântuit (această parte are paginație proprie și este scrisă de mâna lui ierei Stanciu).

ff. 29-30, 33-36, 49-50, 61, 81, 108-109 au fost intercalate ulterior, probabil pentru a completa textul lipsă, dar păstrează doar niște încercări de condei.

ff. 138-145^v: *Plângerea și tânguiala unui călugăr strein și păcătos care-ș mustră sufletul său. Făcut și tocmit în 370 de stihuri* (aici avem mâna celui de-al treilea copist, cu grafia și cerneala diferite de celelalte).

Însemnări:

-f. 20^v: «M-am întâmplat de am cetit și eu mai jos iscălit pă această cărtică și mult m-am umilit cu inima de minunile ce am văzut întrânsa. Toma log<ofăt>ot Valea Nejloului? 1800 oct 23».

-«Să se știe că această carte este a jupânii care au fost vameș la Păcureț. Și am scris eu Neculai ot păcureț sin po<pii> Matheiu».

-«Să se știe că această carte este a pār<intelui> pr<o>t<o>popului Mathei».

-«Această carte este a lui Vasile zugrav. Și am scris eu Vasile zugravul » (semnătura în josul paginii).

-f. 30: «Să se știe de când eram la prăvălia lui taica Stan era leatu 1846, luna lui noiembrie 24».

-«Și am însemnat ca să se știe soma din sus».

-«și amu scris eu Pavel sin Matheiu».

-«Jupanu Stanu [...]».

<>

-f. 49: «Pentru cel ce era supărat de dracul curviei și de minciunile arapilor negrii și spurcați, câini și ciudați, răi și ciudați, de Dumnezeu bătuti și uciși. Și amu scris eu logofătul Pavel».

-f. 49^v: «Această carte este a lo jupi<n> Stanu pescaru⁹».

-«Și am scris eu, Zamfir logofātu, cu o mână de țărănă și cine va citi, ma va pomeni». 1838 februarie 24. Eu Zamfir logofăt Ploieșteanul».

-f. 50: «Această carte este a lui Stan sin Gherghe Ploieșteanul, mahala-ua Sfântului Spiridon.

⁹ Lecțiune probabilă.

1836 octobree 14».

-«Să se știe de când s-o cutremuratu pământul la leatu 1838, ianuarie 11, marți seara».

-f. 61: «Această carte este cumpărată de numitul jupan Stan Câmpianu den mahalaoa Sfântului Spiridon Noo 1855 octombrie 11 dintr-acest oraș Ploești».

-«1904. Această carte este a lui Dumitrache Dragomirescu din Machalaoa Sfântu Spiridon strada Nucilor no.44. Cine va citi va pomini. Nepotu a lu Stan Câmpeanu. Citiți că de mare folosu este. Ascultați că scrisu și adevăratu (este)».

-f. 78^v: «Să se știe de când au venit caravanurile de la Brăila era leatul 1847, aprilie 28, era timpul ploios și bine de negoț» (semnătură ilizibilă).

-f. 79^v: «Desemnarea lunilor care sântu ceasurile cele rele care le-au arătat Dumnezeu lui Moise prorocul să le arate oamenilor și când să întâmpla vreunu într-o zi den acelea să nască vreun om norocu nu avea și câți să va însura, bine nu va fi și cine va pleca în cale bine nu va petrece. 1831 iulie 20.

Sept<embrie> 3824

Oct<ombrie> 5815

Noe<m>brie 5811

Deche<m>vrie 6810

Ghenarie 1248

Fevroarie 1823

Martie 4823

Aprilie 823

Mai 5820

Iunie 6812

Iulie 6822

August 4815»

- f. 81: «Ci mergând la o biserică a Precistii, unde era și alți călugări, s-au îmbrăcat cu chipul îngeresc și au poslușit¹⁰ bisericii până la suflarea lui cea mai de apoi, cu viață minunată și plină de bunătăți și așa s-au învrednicit... Atâta cât l-au aruncatu în adâncul apei, iar soșii¹¹ bănuia¹² că s-au înecat și s-au...» (textul se întrerupe).

- f. 109^v: «Această carte este a lui... și am luat-o eu Zamfir de am cetit pe dânsa la leatu 1838 feb. Zamfir logofăt Ploieșteanu.

- «Această carte e a lui Dumitrache Dragomirescu Ploieșteanu strada Nucilor 44. 1904».

¹⁰ *Au slujit.*

¹¹ Cu sensul de *însoțitorii* lui.

¹² Lectiune probabilă: *băneia*.

- 136^v: «Sfârșit și lui Dumnezeu laudă. Iunie dni 6 leat 7228 (1720)».
- «La anul 1899 este tipărită sau scrisă la anul 7228 dekembrie și de la Hristos 179 ani de la scrierea acestei cărți și este a lui Dumitrache Dragomirescu Sfântu<l> Spiridon».
- f. 137: «Ostenitoriu fiind la scrisul aceștii sfinte cărți a minunilor Precistii, folositoarea noastră, ierei Stanciul ot Toț<i> Sfinții».
- f. 145^v: «Să să știe că eu Neculai ot Ploiești ...(text șters) 1760».
- f. 146^{r-v}: Această filă a fost pusă aici cu rol protector și întăritor, ea conține diferite texte din Ceaslov și însemnarea:
- f. 146^v: «Am scrisu eu cu mâna de țărănă și știu eu bine că mâna va putrezi iară cartea va rămâne și să va citi și mă va pomeni Stiliano monah».
- «Această carte este veche și cine cetește totu mă pomenește cine au scrisu s-au dus și cartea au rămas să se cetească și să se pomenască».
- coperta II: «M-am întâmplat de am cetit și eu cel nenimerit și păcătos». Mai sunt și alte încercări de condei.

Carte pentru lucraria minții cia ân Hristos... ce se zice Rai

Ms. II 156, nr. inv. D. 56515/1966, sfârșitul sec. XIX – începutul sec. XX, [7] + 340 p.+ [2], 18 x 24 cm.

Textul este scris cu cerneală de culoare neagră, fără podoabe, distribuit în 24-27 rânduri pe pagini numerotate cu cifre arabe, grafia latină permițând datarea propusă mai sus. Hârtia – liniată cu creionul pentru scrierea textului – este modernă, de diferite culori, fără filigran.

Copistul manuscrisului este Paisie schimonahul, semnat la pagina 340. Având în vedere că el cere ajutorul „sfinților părinți celor din Aton” (p. 1) pentru a săvârși copierea lucrării, presupunem că manuscrisul a fost copiat la Athos, cel mai probabil la Schitul Prodromu. Volumul însuși a fost dăruit apoi unui cunoscut părinte de la Schitul Prodromu, Ierom. Hrisostom (A)postolache. Probabil, cel care a făcut darul, arhim. Visarion Nicolau de la Galați, îl adusesse de la Athos. Mai târziu, manuscrisul a intrat în posesia ieroschimonahului Daniil Sandu Tudor care l-a adus, probabil, de la Athos împreună cu alte astfel de culegeri de texte isihaste. Legătura manuscrisului a fost realizată în piele maro-violaceu. Coperta I este decorată cu o cruce poziționată central, înconjurată cu viță de vie și spice de grâu, iar deasupra porumbelul închipuind Sfântul Duh, toate incizate cu aur presat la rece. Chenare aurii trase cu fileta mărginesc coperta. În partea inferioară aflăm titlul manuscrisului, scris cu caractere rusești: *Dobrotoliubie* (Filocalia). Coperta II verso prezintă central o cruce incizată și chenare pe toate laturile acesteia.

Conținut:

f. 6 nenumerotată: Incipit: «O! Omule socotești bine, gândește-te...»

Sf.: «Slavă lui Dumnezeu!»

f. 6^v nenumerot.: Scară

p. 1: *Întru numele Sfintei și celei de o ființă și de viață făcătoarei și nedespărțitei Treimii alu Tatălui și alu Fiului și alu Sfântului Duh. Carte pentru lucraria minții cia ân Hristos, întru care se află povățuirile și învățăturile Sfinților Dascăli, ai aceștii lucrării minunate, din lăuntru ;*

Iar numiriia după Sfântul Calistu Patriarhulu Țarigradului, aciastă carte se zice, Raiu. Pentru că mai din toată Dumnezeiasca Scriptură âși are mărturiile.

Sau ânceputu cu ajutorulu lui D<umne>zeu și cu Solirile Pria Sfintei, Pria Cinstitei și pria Blagoslovitei Stăpânei no<a>stre Născăto<a>rei de D<umne>zeu și pururia Fecio<a>rei Maria și cu Rugaciunile pria Cuvioșilor Părinților noștrii celoru din Atonu; Și cu ale tuturoru Sfinților

pp. 2-5: Incipit: «Învățătură pentru cei ce voiesc să ânciapă cu darulu Milostivului D<umne>zeu...»

Sf.: «Iară mergându la ascultare, cu tăceria și cu prostimia să te ânbracii ... și ajutorulu lui D-zeu totudauna cu noii. Aminu»

pp. 5-27: *Aciastă sfântă carte Tomulu Iⁱⁱⁱ numită Fiilocalie ân grecește. Cuvântul I^{iu} Cuvântu în'nainte sau ânu-nainte călătorie*

pp. 27-28: *Mărturiile pentru Sfântulu Calistu Alui Meletie alu Atinelor, din Bisericeasca Istorie. Cartea (14) Cap. (15) Numărul (8)*

pp. 28-31: *A Sfântului Simeon Ar<h>iepiscolul Tesalonicului. Pentru fericiții părinții noștri, Calistu Patriar<h>ulu și Ignatie. Din Cartea lui Simeonu al Tesalonicului ântru cia pentru Dumnezeiasca uimire (adică pentru bisericeasca slujbă) Cap. (295) Fo(a)ia (210)*

p. 31: *Raiu Că mai dinu toată Dumnezeiasca Scriptură, cuprinde ântru sineși mărturiile. În'nainte Cuvântare a Cuvântului Care și alu capitolului din tâiu Numărul âlu are. Pentru dăruiiria și Darulu cel Dumnezeesc și mai pre susu de firie, carele primu Sfântulu Du<h>u este ântru Credincioșii*

pp. 31-290: [Cele 100 de Capete ale Sfinților Părinți Calist și Ignatie]¹³

pp. 291-309: *Sholiile celor o sută de capete ale sfintilor Parinti Calistu și Ignatie [137 la număr n.n.]*

pp. 310-312: *Totu ale pria Sfințitului și pururia pomenitului Calistu Patriarhulu capete alese. Pentru smerenie și vedere. Cap. 11*

pp. 312-315: *Pentru celu Lucrătoru și văzătoru. Cap. 13*

pp.315-316: *Pentru Lucrătorul și văzătorulu Cap. 36*

pp.317-319: *Pentru vedere Cap. 22*

¹³ Lucrarea din acest manuscris, aparținând lui Calist și Ignatie, se regăsește cu aceleași titluri în Filocalia vol. VIII, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, ed. I, 1979, trad. în limba română de Pr. D. Stăniloae.

pp. 319-321: *Pentru vedere Cap. 26*

pp. 321-324: *Pentru chipulu minții no<a>stre Cap. 35*

pp. 324-325: *Pentru cugetarea și vederia lui D<umne>z<eu> Cap. 15*

pp. 325-326: *Cap. 72*

Incipit: «acela ce dupre purtare de grijă întru singuru Dumnezeu cugetă »

Sf.: «... că fără de Mine nu puteți face nimic, măcaru de și vii se pare că faceții»

pp. 326-329: *Pentru dumnezeiasca și omeniasca lucrare și pentru pace Cap. 3: Dintru acestu cap cele pria de folos am luat*

Incipit: «deci, nicio lucrare care are fiire să fie întru noii»

Sf.: «...și rodind pe rodurile cele duhovnicești ... și câte nenumărate bunătați»

pp. 329-332: *Pentru viața cia vâzăto<a>re. Și Pentru oarecare trebuință de nevoie are vâzătorul. Și acum că și rugăciunia a părții cei vâzăto<a>re este. Și cum că vederia în locul rugăciuni să socotește de Părinții. Cap. 4*

pp. 332-333: *Pentru sfințita rugăciune*

pp. 333-339: *Alu Priasfintitului Calistu Patriarhulu Alte capete cu numărul 14. Pentru Rugăciune*

Însemnări:

-fila 7 nenumerotată: «Această sfântă carte numită Filocalia o dăruesc Fiului și fratelui meu Duhovnicesc Părintelui Ieromonah Hrissostomu Apostolache (Prodromitu) Sf. M<u>nte Athos

De arhimandritu<l> Visarion Nicolau, astăzi 1937, Maiu 19, Galați

Polmelnic:

Vji

Visarion Arhim<andritul>

Nectariea Monahiea

Moțți

Tihon Schim<onahul>

Gherasim <i>erom<onahul>

Mușa Mariea schim<onahiea> »

- p. 340: «Sfârșitul cărții a priasfintitului Patriarhu Calistu. Și lui D<umne>z<eu> cel slăvitu în sfânta Treiime să-i fie laudă, mulțămită și închinăciune; Acumu și întotdeauna și în veci veciiloru. Aminu. Părințiloru și frațiloru care veții fii! ertați-mă pentru ne ajungerile ce veții afla întru aciastă Sfântă Carte și toată greșala să o ândreptați cu Duhulu Blândețiloru, că mâna cia de țărănă este neputincioasă. Și iarăși vă rogu pentru dragostea Pria sfintei fecioarei Maria Născătoaria de D<umne>z<eu> Stăpânei noastre, vă rogu iubitoriloru de Hristos: cei ce veții primii hrană sufletească din cartea

aciasta, să nu mă dații uitării pe mine păcătosulu și pria ticălosulu și multu trândavulu eu Paiisie Schimonahulu; rugați-vă pentru mine vă rogu ca și eu cel pierdutu cu păcatulu să mă învrednicesculu împreună cu voi a dobîndi pre Mirele cel fără de moarte pe Iisusu Hristos lumina cia neapusă căruia I să cuvine toată stăpânirea cia neapusă căruia i să cuvine toată stăpânirea și mare cuviință în vecii vecilor. Aminu. Schimonahul Paisie, păcătosul».

Isvorul Dumnezeeeștilor cuvinte care răsună și învăpăeză inimile tuturor Cetitorilor Hristiani, prin Filosofia lor cea Duhovnicească și Apostolească. Cuvinte ale sf. Grigorie Sinaitul s'au găsit o carte manuscris prea vechiu ca de 450 de ani în Biblioteca Schitului nostru Chinovial Prodromu din Sf. Munte Athos. Și o am prescris cu slovă latină noao cu bine cuvântarea Părintelui nostru Superioru: Arhimand: Antipa Dinescu de mai micul între ieromonahi Paisie Lambru Ploeșteanu, la anul mântuirii noastre: 1902 octombrie 20.

Ms. I 75, nr. inv. D 56514/1966, sec. XX (1902), 150 f., 19,7 cm X 15 cm, hârtie velină cu filigran: stele cu 5 colțuri, începutul sec. XX (1902), prima filă este albă, numerotată, probabil era rezervată titlului. Între f. 1 și 2 s-au intercalat două file cu pătrățele, pe prima a fost scris titlul, iar pe cea de-a doua a fost lipită o iconiță rusească color, de hârtie cu Sf. Mc. Dorotei.

Text cu cerneală neagră și roșie de un singur condei, 22 rânduri pe pagină, copiat la schitul românesc Prodromu – Muntele Athos, de ieromonahul Paisie Lambru; demireliură cu cotor de piele și pseudo-nervuri late, aurite între care se află elemente vegetale incizate la rece. Forțaț din hârtie marmorată. Coperta I are un medalion imprimat central din care se mai distinge: o cruce, o ancoră și o carte peste ele, iar coperta IV are în centru un medalion stilizat, ca o amforă.

Urmele de depuneri de pe file, sublinierile cu mai multe culori, indică faptul că manuscrisul a fost intens citit. Provine din biblioteca ieroschimonalului Daniel Sandu Tudor.

Conținut:

ff. 4-16: *Cuvânt înainte sau înainte cuvântare celor ce vor vrea să cetească această carte și să nu greșească înțelegerea ce este întrînsa. <O altă mână a adăugat>: Al Precuviosului Păr<intelui>nostru Vasilie Ieromonah de la Poiana Mărului din România, Român>*

ff. 16-17: *A Sfântului Grigorie Sinaitul înainte cuvântare asupra Cărții aceștiea ... Pentru că nu este lupta noastră către sînge și către trup*

ff. 17-17^v: *Pentru cele trei părți ale sufletului*

ff. 17^v-19: *Pentru gânduri, prin care tot păcatul să săvârșește*

Incipit: «Opt sunt gândurile cele cuprinzătoare»

Sf.: «și dintru acestea de aici eșind ... în vecii cei fără de sfârșit strălucindu-se Dumnezeuului nostru slavă»

ff. 19^v-70^v: *Ale celui între sfinți Părintelui nostru Grigorie Sinaitul. Cuvinte de multe feliiuri, pentru Porunci, Dogme, Înfricoșări și Făgăduințe: Încă și pentru gânduri și patimi și bunătăți. Încă și pentru liniște și rugăciune* (supra titlu cu roșu): *A Sfântului Grigorie Pentru Porunci*

<137 capete>

ff. 70^v-71^v: *Alte capete ale aceluiași*

ff. 71^v-72: *Pentru schimbarea cea patimicio<a>să. Cap. 4*

ff. 72-72^v: *Pentru schimbarea cea bună. Cap. 5*

ff. 72^v-73: *Ale aceluiași, pentru Liniștire în capete 15. Pentru cele doao kipuri ale Rugăciunii*

ff. 73^v-74: *Cap. 2 Cum se cuvine a lucra rugăciunea*

ff. 74^v-75: *Pentru suflare. Cap. 3*

ff. 75^v-76: *Pentru cum se cuvine a cînta. Cap. 4*

ff. 76-76^v: *Grăire împotrivă. Cap. 6*

ff. 77-77^v: *Dezlegare*

ff. 77^v-79^v: *Cap. 7-9*

ff. 80-80^v: *Pentru înțelepciune. Cap. 10*

ff. 81-81^v: *Pentru cetire. Cap. 11*

ff. 81^v-85: *Cap. 12*

ff. 85-95: *Iarăși ale acestueiași Grigorie Sinaitul: Știință cu de-amăruntul pentru Liniște și Rugăciune. Încă și pentru semnele Darului și ale înșelăciunii. Și care este osebirea căldurii și a lucrării; Și cum că fără de Povățuitoriu lesne împreună vine rătăcirea Capete 14*

ff. 85-87: *Cap. 1-2*

ff. 87-88: *Cap. 3. Pentru cum să cade a afla lucrarea*

ff. 88-93: *Cap. 4-12*

ff. 93-94^v: *Pentru căldura Darului. Cap. 13*

ff. 94^v-95: *Cap. 14*

ff. 95-95^v: *Ale aceluiași Grigorie Sinaitul Pentru Liniște. Cum se cade a șede a întru aceasta. Cap. 1*

ff. 95^v-96^v: *Pentru cum se cade a zice rugăciunea. Cap. 2*

ff. 96^v-97: *Pentru cum se cade a ținea pre minte. Cap. 3*

ff. 97-98: *Pentru cum să cade a goni pre gânduri. Cap. 4*

ff. 98-100^v: *Pentru cum se cuvine a cânta. Cap. 5*

ff. 100^v-102^v: *Pentru cum se cade a ne hrăni. Cap. 6*

ff. 102^v-107^v: *Ale Acelueași. Capete. Pentru înșelăciune și pentru alte multe pricini. Cap. 7*

ff. 108-108^v *Întrebare: Ce ar face cineva că să închipuiește Dracul în Îngerul Luminii și înșală pre om? Raspuns.*

ff. 108^v-109: *Kipurile Proniei lui Dumnezeu*

ff. 109-110: *Pentru însuși de sine Stăpânirea no<a>stră*

ff. 110-110^v: *Ale acestuiași Grigorie Sinaitul. Pentru cele 4 Sfințite Începătorii: Și de câte ori sfințita începătorie să găsește și de câte ori să împarte cea cu așed<z>ământ vedere.*

ff. 110^v-111: *Pentru numirea și rândueta fieștecăria din cele Sfințite începătorii*

ff. 111-111^v: *După a Bisericii Sfințită Începătorie*

ff. 111^v-112^v: *Ce feliu este așed<z>area vieții ceii singuratece de mijloc?*

ff. 112^v-113: *Tâlc pentru Sfințita Începătorie*

ff. 113-113^v: *Ce este și cum să săvârșește cea după Bunătate începătură de Sfințenie aceii singuratece viețuirii?*

ff. 113^v-115: *Tâlcuire Pentru feliul Sfințitei Așed<z>ări*

ff. 115-116: *Întrebare... Ce este chipul kipul vieții călugărești...*

Răspuns. Tunderea părului adică lepădarea

ff. 116-116^v: *Care este cea după Călugăreasca viețuire de Sfințenie începătorie; și cum după Bunătate să face?*

ff. 116^v: *Pentru kipul închipuirii a Îmbrăcăminteii ceii Călugărești*

ff. 117-118^v: *Ce sunt kipurile Așed<z>ării Sfințitei Începătorii ceii Bisericești?*

ff. 118^v-119: *Pentru supunere și ascultare*

ff. 119^v-121: *Pentru ispitele cele din somn. Întrebare... Răspuns*

ff. 121-121^v: *Pentru cum să cade a lua milostenie cel ce liniștează*

ff. 121^v-124^v: *A Sfântului Grigorie Sinaitul Întrebare către Sf. Maxim Capsocolivitul. Răspuns*

ff. 124^v-125: *Semnele înșelăciunii*

ff. 125-125^v: *Semnele Darului*

ff. 126: *A Sfântului Simeon Noului Cuvântătoriu de Dumnezeu. Înainte Cuvântare și arătare pentru Luarea Aminte și pentru Rugăciune*

ff. 126^v-127: *Ale acestueași Simeon: Stihuri la Sfințita Rugăciune*

ff. 127-127^v: *A acestuiași Simeon Meșteșugire a celor 3 kipuri ale sfințitei luări-aminte și ale Rugăciunii...*

ff. 127^v-128^v: *Pentru întieia luare-aminte*

ff. 128^v-129^v: *Pentru a dooa luare-aminte*

ff. 129^v-134: *Pentru a treea luare-aminte*

ff. 134-137: *Întrebare. Și pentru ce cea dintâiu și cea de a dooa Strejuire nu pot a săvârși pre călugăr? Răspuns: De vreme ce nu le trece pre acestea...*

ff. 137-139: *Cuvânt Pentru păzirea inimii: plin de folos. Al lui Niki-for celui din singurătate*

ff. 139-142: *Întrebare: ce este luarea aminte? Răspuns: Întru Numele Domnului nostru Iis<us> H<risto>s*

ff. 142-144^v: *Alcătuirea Sfințitului Calist Patriarhul Constantinopolului: Kip al luării aminte a Rugăciunii*

ff. 144^v-147^v: *Capete ale ceii D<umne>zeești și Duhovnicești Legi. Ale Prea Cuv. Marco Postnicul (1-18)*

ff. 148-150^v: file nescrise

Însemnări

f. 1: «Găsit la percheziția lui Sandu Tudor (cerneală albastră), semnat cu o altă cerneală, mai consistentă Maior...»

f. 2: continuarea titlului «Cuvânt înainte» cu explicația «al... lui Vasile de la Poiana Mărului din România» a fost adăugat ulterior, cu o cerneală violet, de o altă mână; acest cuvânt introductiv reflectă faptul că manuscrisul nu a fost transliterat după unul cu vechimea indicată de copist (450 de ani).

f. 17: indicații marginale cu creionul «cuv<ântul> acesta este al Sf. Ioan Damaschin, vezi Filocalia Românească IV, p. 190» (este vorba de traducerea pr. D. Stăniloae, ediția din 1948 tipărită la Sibiu, în Tipografia Arhidiecezană).

Rânduiala Sf< intei> Liturghii numai la Proscomidie

Ms. I 19, nr. inv. D. 80164/1975, sec. XIX (1850), 23 file nenumerate din care ultimele șase sunt albe, 14,5 cm x 11 cm. Scris pe hârtie, cu cerneală neagră și roșie, filele sunt legate ca un carnet, scris pe verticală; lipsesc co-pertele. Copist: Juvenalie monahul. Manuscrisul a făcut parte din cărțile schitului Cârnu din județul Buzău. În data de 27 XI 1959, el a fost dăruit Bibliotecii Sfântului Sinod de către Patriarhul Justinian. Scrisul este cursiv, elegant, îngrijit.

Conținut:

f. 1: Incipit: «Mergând preotul și diaconul la proscomidie»

Sf.: « Cele fără de Dumnezeu ce voesc războaie»

f. 16^v: *Pentru bolnavi la Proscomidie*

f. 17: *Pentru venirea Barbarilor*

Însemnări:

f. 17: «1850 Septembrie 18, Juvenalie monah»

f. 23^r: «luat de mine la [pojarul] schitului Cârnu - Buzău. Părăsit. În 1914. N...»

Între filele manuscrisului se află un plic de hârtie cărămizie cu însemnarea: «27 nov. 1959. Din ordinul Prea Fericirii Sale Părintelui Patriarh Justinian, se încredințează manuscrisul alăturat P.C. Părinte Prof. Dr. D. Fecioru, pentru biblioteca de la Sf. Sinod. Secretar Cazacu».

Observații: Rânduiala Proscomidiei prezentate aici conține unele diferențe față de cea aflată în uz astăzi, astfel: la ff. 8-10 se precizează: *luând preotul a patra prescură, scoțând o părțică, pomenește pe arhiepiscopul (mitropolitul) locului*, apoi scoate o altă miridă *pentru a toată lumea preasfințit patriarh, cu tot episcopatul pravoslavnic...*; o a treia miridă se scotea: *pentru binecredinciosul Domn... și pentru toți ai lumii împărați și domni*, iar o a patra miridă se scotea *pentru „înaintestătătorul Sf. lăcaș... și pentru toți cei chemați la împreună slujire*. Apoi, *pre tot soborul obștii apoi cei ce au adus sărindare sau liturghii, apoi pe alți oameni vii, pe care va voi*, iar la urmă era pomenit *arhiereul care l-a hirotonisit*. Din a cincea prescură, preotul trebuia să pomenească *pe cei morți: patriarhi, domni și ctitori* (f. 10^v).

[Cartea de rugăciuni a Mariei Văcărescu]

Ms. I 28, nr. inv. C. 57489/1966, carton fin cu marca *Rives* în timbru sec (f. 88v), sfârșitul sec. al XIX-lea – începutul sec. al XX-lea, 18/31 Mars 1907 (f. 105v), 120f. din care ff. 110^v-120^v au doar chenare colorate, fără text, 10 cm x 14,5 cm. Manuscrisul a fost numerotat discret cu creionul, în partea inferioară și în cea superioară a filelor, fila 114 lipsește; 10 rânduri pe pagină liniate cu creionul.

Textul este scris cursiv, cu cerneală neagră, fiind încadrat în fiecare pagină într-un chenar colorat, decorat cu motive geometrice, vegetale, zoomorfe, fantastice, care de-a lungul întregului manuscris nu se reiau niciodată. Nu știm dacă aceste desene frumos realizate au ieșit din mâna deținătoarei; este posibil să fi fost un volum gata decorat și care trebuia doar completat cu text.

Legătura este din piele gălbuie, cu tăblii de lemn, colțurile sunt îmbrăcate în argint aurit, tranșele aurite, iar în centrul copertei I se află aplicată monograma M(aria) V(ăcărescu) cu o coroană regală deasupra, confecționate tot din argint aurit.

Interioarele copertelor I și II au chenare aurite și la fel ca forzațul de la începutul și de la finalul volumului și sunt îmbrăcate toate în mătase albă. Manuscrisul a fost cumpărat de la anticariat, în anul 1966.

Conform însemnărilor, manuscrisul a aparținut Mariei Văcărescu, fiica lui Dimitrie Filliti Mănescu și a Elenei Assaki, deci o descendentă din vechea familie a boierilor Mănescu¹⁴.

Căsătorită în 1863 cu Teodor Văcărescu († 2/15 apr. 1914, descendent al cunoscutei familii boierești a Văcăreștilor¹⁵, autorul lucrării „Istoria războiului pentru Independență”).

¹⁴ Octav-George LECCA, *Familiiile boierești române*, Muzeul Literaturii Române, București, p. 399.

¹⁵ O.-G. LECCA, *Familiiile boierești române...*, p. 572.

Textul rugăciunilor din acest manuscris a fost preluat fragmentar din diferite cărți de rugăciune, din Psaltire, din cântările sfintei liturghii, alături de versete din Biblie, uneori scrise în limba franceză. În textele rugăciunilor au fost intercalate nume ale apropiaților Mariei Văcărescu, ceea ce denotă că volumul avea un caracter de uz strict personal. Maria Văcărescu a scris cu cerneală neagră, uneori aerisit și larg, mai spre finalul volumului scrisul fiind micșorat, mai înghesuit, așa cum apare în primele note din genealogia de la început. În afară de decorația elegantă și materialele prețioase utilizate la realizarea volumului, manuscrisul conține și o cronică a familiei Văcărescu, începând cu anul 1839 – „naissance de Toly” și se încheie cu 1923 – „mort Leon Calengi”.

Ilustrația manuscrisului amintește de tipul de decorație specifică sfârșitului de sec. al XIX-lea. În același stil a lucrat și Maria Sturdza (născută Ghica) care a împodobit cu desene mai multe volume, inspirându-se din lucrări de factură occidentală, printre care un frumos *Arhieraticon*, aflat astăzi în colecțiile Bibliotecii Sfântului Sinod¹⁶.

Conținut:

ff. 3-3^v: Incipit.: «Theodor Maria pentru norocul nostru și al casei noastre».

Sf.: «învață-ne Doamne, să facem voia Ta. Amin»

ff. 4-23^v: *Rugăciunea către Prea Sfânta de Dumnezeu Născătoarea și Pururea Fecioara Maria*¹⁷

ff. 24-26: Inc.: «Preasfântă Stăpână¹⁸»

ff. 26^v-33^v: *Rugăciune de umilință către prea bunul ... Dumnezeu*

Inc.: «Sciu Doamne că păcatele mele sunt nenumărate»

Sf.: «că Ție se cuvine toată Mărirea ... Amin. Mon âme bénis l'Eternel»

ff. 34-37: *Rugăciunea către Mântuitorul Hristos*¹⁹

ff. 37^v- 43: *Visul ce a vedut <văzut> Născătoarea de Dumnezeu mai înainte de a se restigni Domnul nostru Iisus Hristos*

ff. 43^v-74: *Acatistul. Porunca cea cu taină*

ff. 74-74^v: *Vivants: Teodor, Maria, Radu, Anna Maria, Jon-Théodor... Ion*

¹⁶ Arhim. Policarp CHIȚULESCU, „Un Arhieraticon manuscris din secolul al XIX-lea aflat în colecțiile Bibliotecii Sfântului Sinod”, în: *Librăria. Studii și cercetări de biblioteconomie*, Târgu-Mureș, vol. XI/2012, pp. 104-117.

¹⁷ O serie de invocări ale Sfintei Fecioare, selectate din unele acatiste, în special, al Sf. Aco-perământ al Maicii Domnului.

¹⁸ Continuă cu invocări către arhangheli și alți sfinți.

¹⁹ Fila 36^v a fost completată ulterior cu *Tatăl Nostru*, întrucât textul de pe f. 36 se continuă pe 37.

f. 74^v- *Elena, Ioana, Ion*

f. 75: *Morts: Théodor <adăugat ulterior> Apostol, Anastasia, Silvestru...*

f. 75^v: *6 juillet, Seigneur, sauve-nous*²⁰

ff. 76-80: *Sfinții Nicolae, Haralambie, Spiridon*²¹

f. 80^v: Inc. : «Si Dieu est pour nous»

Sf. : «il leur sera accordé par mon Père qui est aux cieux»

ff. 81-84^v: *Ma prière: Accorde ô ! Mon Dieu la santé et la bonheur à tous les miens*²²

ff. 85-88: *Cereți și vi se va da voe <vouă>*²³

ff. 88^v-89: *L'Angelus*

Inc.: «L'ange du Seigneur vint annoncer Marie»

ff. 89^v-90: *Evangelia de la Luca: În vremea aceea a intrat Iisus în corabie...*

ff. 90^v-95: *Prière pour les défunts (Psaume 129)*²⁴

ff. 95^v: *Morts: Michel, Ioana, Pavel, Carol, Elisabeta, Maria*

ff. 96-99^v: Inc. *Remets ta voie sur l'Eternel*²⁵

ff. 100-104^v: *Rugăciunea unei tinere creștine*²⁶

Inc.: «Dumnezeule, cred întru Tine»

f. 104^v: *La source de la vie est avec toi (Ps. XXXVI, 9)*

ff. 105-105^v: *Versets tirés des Psaumes*

Inc.: «Seigneur, faites éclater votre puissance»

Sf. «Comme la fumée disparaît qu'ils disparaissent. 18/31

*Mars 1907» Pe ale roșie*²⁷: *Prea Sfântă Născătoare de Dumnezeu...*

f. 106: *Pe ale albe: Do<a>mne Iisuse Hristoase...*

f. 106^v: *Les neuf hiérarchies d'anges devisées en trois*

ff. 107-108 : *Les sept archanges...*

ff. 108-108^v: *Qu'il y a deux ou trois personnes assemblées en Mon nom*²⁸

ff. 109-110: *Luați mâncați, Acesta este Trupul Meu*²⁹

²⁰ Versete din Psalmi, în franceză.

²¹ Și o seamă de sfinți occidentali catolici.

²² Reia rugăciunea în limba română de la începutul manuscrisului.

²³ Diferite versete din Sfânta Scriptură apoi rugăciuni: *Doamne al puterilor, Cu noi este Dumnezeu, Astăzi S-a spânzurat pe lemn.*

²⁴ Apoi alte citate din Biblie și rugăciuni scurte în franceză.

²⁵ Diferite rugăciuni în franceză și sfaturi, unele au o vădită influență apuseană; sunt prezente și rugăciuni ortodoxe: *Nădejdea mea este Tatăl...* (f. 98) *Cămara Ta Mântuitorule* (f. 98^v), *Rugăciunea Sf. Efrem* (f. 98^v-99^v), *Ușa milostivirii* (f. 99^v).

²⁶ Pare a fi scrisul unei alte persoane, acesta este cu litere mai mici, adunate, deși are multe aspecte comune cu scrisul de până acum.

²⁷ Rugăciuni de rostit pe mătânie.

²⁸ Versete biblice.

ff. 110^v-120: file nescrise

Însemnări:

Primele două file ale manuscrisului au fost albe și completate ulterior de către Maria Văcărescu, cu o interesantă genealogie a familiei sale, cu scurte mențiuni asupra unor evenimente importante din viața acesteia. În dreptul datei 20 iunie 1846 este scris „Ma naissance”, adică anul nașterii Mariei Mănescu, măritată Văcărescu, cea care a copiat textele cuprinse în manuscris. Volumul a fost completat pe parcursul câtorva decenii, fapt dovedit de variantele diferite de grafie ale Mariei Văcărescu.

Pentru interesul istoric al cronicii, redăm integral textul însemnărilor:
f. 1:

- «1839 - 28 janvier - Naissance Toly»
- «1842 - 17 avril - Naissance Théodore»
- «1846 - 20 juin - Ma naissance»
- «1857 - juin - Mort Papa»
- «1861 - décembre - Mort Georges»
- «1863 - 2 juin - Mes fiançailles»
- «1863 - 23 juin - Mon mariage»
- «1864 - 24 septembre - Naissance Hélène»
- «1865 - 24 juillet - Naissance Marie»
- «1866 - 8 juin Naissance Constantin»
- «1866 - 7 août - Mort Constantin»
- «1868 - 29 février - Naissance Radu»
- «1872 - 31 décembre - Naissance Anna»
- «1874 - 16 juillet - Mort Grand-Papa»
- «1876 - 8 juillet - Mort Maman»
- «1880 janvier - Mort tante Cléopâtre»

f. 1v:

- «15 février 1859 - Naissance Michel»
- «25 octobre 1884 - Fiançailles Hélène»
- «6 décembre 1884 - Mariage Hélène»
- «15 novembre 1885 - Naissance petite Marie»
- «6 mai 1887 - Naissance Sanda»
- «16 mars 1887 - Mort Bon Papa»
- «12 avril 1887 - Naissance Mihăița»
- «Juin 1889 - Naissance Georges»
- «Juin 1890- Mort Georges»
- «3 janvier 1875 - Naissance petite Hélène»

²⁹ Urmează diferite fragmente de cântări din Sfânta Liturghie.

- «8 septembre 1890 - Fiançailles Radu»
- «28 avril 1891 - Mariage Radu»
- «12 décembre 1891 - Mort Kazotti»
- «20 août 1892 - Naissance Anne-Marie»
- «20 novembre - 1893 Mort petite Hélène»
- «12 avril 1864 - Naissance Paul»
- «20 juillet 1894 - Fiançailles Marie»
- «25 septembre 1894 - Mariage Marie»
- «4 mars 1895 - Naissance Zoica»
- «17 mars 1897 - Mort Toly»
- «7 août 1869 - Naissance Léon»
- «Août 1898 - Fiançailles Anna»

f. 2:

- «4 octobre 1898 - Mariage Anna»
- «9 juillet 1898 - Naissance Marie Blanche»
- «21 Septembre 1900 - Naissance Hélène»
- «11 décembre 1902 - Mort de Michel»
- «7 janvier 1907 - Mariage de Sanda»
- «28 avril 1906 - Mariage de Radu»
- «9 octobre 1907 - Naissance Roxane»
- «29 juillet 1907 - Mariage Marie Cesianu»
- «Août 1908 - Naissance de Ștefana»
- «Septembre 1908 - Mort petite Ștefana»
- «1 juillet 1909 - Naissance Despina»
- «22 avril/ 5 mai 1911 - Fiançailles Anne-Marie»
- «19 juin/ 2 juillet 1911 Mariage Anne - Marie à Manești»
- «14 novembre 1911 - Mort de Jeanne»
- «1 mai 1912 - Mariage de Mihaëla»
- «1912, 31 juillet - Naissance petit Théodore C.»
- «1912, 31 juillet - Mort de Paul»
- «1913 témoin? naissance Jules Barbu Calengi»

f. 2^v:

«2/15 avril 1914 - Dieu a rappelé Théodore à Lui, je n'ai plus de raison d'être, mais la volonté de Dieu soit faite. Que la vie este lourde. Je vis puis qu'il faut vivre. Viens à mon aide Dieu Puissant. Je suis si lasse. Voila dans q<uel>q<ues> jours, 2 ans; plus le temps passe, plus la douleur me pèse³⁰».

³⁰ Dumnezeu l-a chemat pe Théodore la El, nu mai am pentru ce să exist, dar făcă-se voia Domnului. Ce grea e viața. Am văzut, apoi, că trebuie să trăiesc. Puternice Doamne, ajută-mă!

«Novembre 1912 - naissance Michai Calengi? »

«Paris 8/21 juillet 1917 - Ma petite Marie nous a quitté, elle était pour moi, ma fille, ma compagne et mon amie, le dévouement parfait³¹».

«Biarritz 21 avril 1918 dimanche matin, Naissance petite Roxane, Gabrielle Marie Zénaïde Calengi? »

«?1923 - Mort Anna Cantacuzène»

«1 septembre 1923 - Mort Léon Cantacuz<ène>»

«25 octobre? 1923 - Mariage Hélène Don<ici>»

«15 juillet 1924 - Mariage Balaș»

«Mai 1925 - Naissance petite Irène Donici»

«21 août 1923 Mort Léon Calengi»

f. 105^v: «18/31 mars 1907»

Summary: The Romanian Manuscript catalogue in the Holy Synod Library (III)

An investigation of the description of the Holy Synod Library manuscripts has brought to light new data, regarding the reading interests of monks and laypeople in our country, during past centuries.

This paper presents a few miscellanies created during the 17th and 18th century, containing lives of saints and some apocryphal texts. These volumes, calligraphically written, rather scarcely ornamented (which shows their destination as being strictly personal or communal, but not festive) come from the libraries of prominent cultivated Romanians, such as the academician and priest Nicolae M. Popescu.

One very valuable volume is *The book of verses useful for the soul*, a compilation of poems authored by the first female poet of our country, the schema-nun Xenia. The manuscript was produced by this almost unknown Paisian nun, in the monasteries where she lived: Agapia, Măgura and Cotumba. Until now, only other volumes with poems by this nun were known, and the one in the Synod Library completes her literary and religious works.

In this article, there is a description of one of the most valuable Romanian manuscripts in the Synod Library: *The Miracles of the Mother of God*. The volume was created in the year 1720 by three copyists, the biggest part being written by hieromonk Stanciu at *All Saints' Monastery*, the one who, we believe, saved the homilies of St. Martyred Antim Ivireanul from destruction, by multiplying them. For unknown reasons, the manuscript hasn't been catalogued until now, thus remaining unknown to researchers. *The Miracles of the Mother of God* consists of an anthology

Sunt atât de obosită. Iată peste câteva zile, doi ani; cu cât trece timpul, cu atât durerea mă apasă mai tare.

³¹ Micuța mea Maria ne-a părăsit; ea era pentru mine fiica, apropiata și prietena mea, devotamentul perfect.

«Novembre 1912 - naissance Michai Calengi? »

«Paris 8/21 juillet 1917 - Ma petite Marie nous a quitté, elle était pour moi, ma fille, ma compagne et mon amie, le dévouement parfait³¹».

«Biarritz 21 avril 1918 dimanche matin, Naissance petite Roxane, Gabrielle Marie Zénaïde Calengi? »

«?1923 - Mort Anna Cantacuzène»

«1 septembre 1923 - Mort Léon Cantacuz<ène>»

«25 octobre? 1923 - Mariage Hélène Don<ici>»

«15 juillet 1924 - Mariage Balaș»

«Mai 1925 - Naissance petite Irène Donici»

«21 août 1923 Mort Léon Calengi»

f. 105^v: «18/31 mars 1907»

Summary: The Romanian Manuscript catalogue in the Holy Synod Library (III)

An investigation of the description of the Holy Synod Library manuscripts has brought to light new data, regarding the reading interests of monks and laypeople in our country, during past centuries.

This paper presents a few miscellanies created during the 17th and 18th century, containing lives of saints and some apocryphal texts. These volumes, calligraphically written, rather scarcely ornamented (which shows their destination as being strictly personal or communal, but not festive) come from the libraries of prominent cultivated Romanians, such as the academician and priest Nicolae M. Popescu.

One very valuable volume is *The book of verses useful for the soul*, a compilation of poems authored by the first female poet of our country, the schema-nun Xenia. The manuscript was produced by this almost unknown Paisian nun, in the monasteries where she lived: Agapia, Măgura and Cotumba. Until now, only other volumes with poems by this nun were known, and the one in the Synod Library completes her literary and religious works.

In this article, there is a description of one of the most valuable Romanian manuscripts in the Synod Library: *The Miracles of the Mother of God*. The volume was created in the year 1720 by three copyists, the biggest part being written by hieromonk Stanciu at *All Saints' Monastery*, the one who, we believe, saved the homilies of St. Martyred Antim Ivireanul from destruction, by multiplying them. For unknown reasons, the manuscript hasn't been catalogued until now, thus remaining unknown to researchers. *The Miracles of the Mother of God* consists of an anthology

Sunt atât de obosită. Iată peste câteva zile, doi ani; cu cât trece timpul, cu atât durerea mă apasă mai tare.

³¹ Micuța mea Maria ne-a părăsit; ea era pentru mine fiica, apropiata și prietena mea, devotamentul perfect.

of wonders worked by the Holy Virgin Mary, collated by the Cretan monk Agapie Landos in the 17th century. He published them in Greek, for the first time, at Venice, in 1641 in the volume *The Salvation of Sinners* (Amartolon sotiria) in which *The Miracles of the Mother of God* constitutes the third book of the work.

The monks' interest in the work of the unending prayer prompted them to transcribe philocalic texts that could offer guidance. This manual multiplication of texts took place during the modern period (late 19th century and early 20th century), as indicate the few manuscripts copied by Romanian monks at Mount Athos.

An item that is very special is the Prayer Book of Maria Văcărescu. This book of collected prayers, copied in French thanks to the personal piety of a member of an old noble Romanian family, is a real gem – not only due to the multicoloured decoration of the pages, the precious binding with gilded silver ornaments that protect the pages, but also due to the family chronicle, recorded on a few pages by Maria Văcărescu.

All these manuscripts are especially important because they constitute stages of translation efforts in the Romanian language, sometimes under the influence of the school of St. Paisie from Neamț, of the texts that are essential to hesychasm. Our endeavour unveiled new data, concerning some prolific copyists, some unknown Romanian dwellers at Mount Athos and the first Romanian female poet and copyist, a situation rarely seen in manuscript tradition. We also address the manuscripts of renowned theology teachers of the 20th century.